

Чжан Кай

аспірант кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу
Харківського Національного економічного університету
імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-8820-518X
e-mail: zk903@qq.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ІКТ) ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто роль інформатизації у системі сучасної освіти, яка нині є одним з пріоритетних напрямів розвитку сучасного суспільства. Узагальнено, що система освіти забезпечує формування у здобувачів здатність до критичного мислення, застосування, аналізу, синтезу, оцінки. Зазначено, що освіченість, гнучкість мислення, вміння орієнтуватися у величезному потоці інформації є головними цінностями людини впродовж усього її життя. Ці цінності суспільно значущі, оскільки стрімкий розвиток технологій в усіх галузях науки, культури, виробництва передбачає використання творчого потенціалу освічених людей в усіх сферах діяльності.

З'ясовано сутність поняття «інформатизація освіти», яке розуміється як процес забезпечення сфери освіти методологією, технологією і практикою розробки та оптимального використання сучасних ІКТ технологій, зорієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання і виховання.

Визначено властивості і функції інформаційно-комунікативних технологій в освіті, дидактичні завдання щодо їх використання. Вибір певного методу і засобу навчання визначається, з одного боку, специфікою навчальної дисципліни, конкретним розв'язанням дидактичного завдання, а з іншого – дидактичними властивостями конкретних засобів навчання. ІКТ розглядаються як важливі засоби організації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: інформаційно-комп'ютерні технології, цифрова компетентність, інформатизація.

Постановка проблеми. Широке упровадження інформаційних технологій у повсякденне життя певним чином змінює середовище нашого проживання, способи ведення бізнесу, отримання й обробки інформації, дозволя і розваг. Активно змінюються економічні процеси, виникають нові види і форми взаємовідносин у єдиному інформаційному просторі (ЄІП), і, відповідно, з'являються нові поняття і категорії для осмислення цих процесів, наприклад: «цифрове суспільство», «цифровий уряд», «цифрова економіка», «цифрове

громадянство» тощо. У контексті цього відбувається трансформація поняття «цифрова грамотність» у «цифрову компетентність».

Актуальність дослідження проблеми розвитку цифрової компетентності здобувачів вищої освіти обґрунтовується не лише появою нових проєктів, програм, стандартів і рекомендацій, а й цифровою трансформацією суспільства та освіти. Цифрова трансформація освіти немислима без досягнення високого рівня розвитку інформаційної компетенції здобувачів освіти. Під цифровою компетентністю розуміють «засновану на безперервному оволодінні компетенціями (системою відповідних знань, умінь, мотивації та відповідальності) здатність індивіда впевнено, ефективно, критично і безпечно обирати й застосовувати інфокомунікаційні технології в різних сферах життєдіяльності (робота з контентом комунікації), а також його готовність до такої діяльності» (Денисов, 2018). На відміну від цифрової грамотності цифрова компетентність включає компонент мотивації і відповідальності, що й визначає її соціальну спрямованість.

Зазначимо, що нині досить швидко трансформуються освітні стандарти, педагогічні методи, з'являються нові концепції і педагогічні технології, що сприяють освоєнню здобувачами вищої освіти навичок використання ІКТ у педагогічних цілях і забезпечують розвиток їх інформаційної компетенції.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У наукових працях цифрова компетентність здобувачів освіти стала предметом суперечливих дискусій. Окремі питання цифрової обізнаності досліджено у наукових статтях Г. У. Солдатової, В. М. Шляпнікова, Ю. М. Гамбеевої, Є. І. Сорокіної, Л. Д. Литвак, О. П. Чигишева та інших науковців.

Мета статті – з'ясувати роль і місце цифрової грамотності для здобувачів вищої освіти; уточнити поняття «цифрова компетентність»; визначити дидактичні форми оцінки сформованості кожного рівнів цифрової компетентності; вирізнити умови формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. З поширенням ІКТ наявність комп'ютера і його використання перестали бути диференціюючими елементами. Відмінності тепер виявляються між людьми, які володіють цифровими компетенціями і використовують ІТ-технології для покращення свого життя, і тими, для яких гаджети – просто предмет розваги. Постійний доступ до інформації та соцінтеграція є пріоритетами для покоління «Z», що найближчими роками виходить на трудовий ринок. Це покоління революціонізує світ і змінює його у безпрецедентному масштабі. Технічні інновації ніколи не знищують це покоління, оскільки те, що відбувається на екрані смартфона, для них є реальністю.

Формування цифрової компетентності здобувача освіти закладу вищої освіти – завдання, для вирішення якого необхідні науково-педагогічні дослідження і певна організаційно-методична трансформація освітнього процесу. Цифрова компетентність одночасно є результатом, якого набуває суб'єкт в освітньому процесі та, водночас, наслідком саморозвитку навчального, синтезу його діяльнісного та особистого досвіду.

Поняття «інформаційна компетенція» здобувача вищої освіти ми розуміємо як універсальну, метапредметну, освітню компетенцію, що стосується сфери роботи з інформацією як джерелом нових знань; орієнтири

існування в кіберпросторі та конкуруючого цифрового освітнього середовища; ситуації самостійного освоєння нового за допомогою цифрових технологій; проблеми прояву інтернет-активності, що не переходить в інтернет-залежність у цифровому просторі, а також розкриття нових граней самореалізації і самовдосконалення студентів ЗВО (Плотнікова, 2019).

Під методичною системою розвитку інформаційної компетенції здобувачів вищої освіти розуміємо компоненти педагогічної системи, що відображають сукупність її внутрішніх і зовнішніх елементів, а також забезпечують ефективний розвиток інформаційної компетенції здобувачів вищої освіти на базі сучасних концепцій антропоорієнтованої спрямованості, вибудовування змісту, пошуку нових методів, форм і засобів.

Одним із компонентів цієї методичної системи є цільовий аспект, який тісно пов'язаний із забезпеченням адаптації здобувачів вищої освіти до життєдіяльності в епоху цифрової трансформації, ефективною інтеграцією ІКТ в освітню та професійну діяльність здобувачів вищої освіти, з розвитком нових здібностей існування в антропоорієнтованому цифровому освітньому просторі ЗВО, формуванням розуміння у здобувачів вищої освіти метапредметного й універсального характеру інформаційної компетенції та вміння оцінювати рівень її розвитку.

Змістовою складовою методичної системи є: «цифрова трансформація як об'єкт дослідження»; «освіта у світі цифрових технологій»; «цифрова дидактика»; способи подання переосмисленої та професійно значущої інформації; інноваційні зразки використання цифрових технологій та цифрових освітніх ресурсів; рефлексія суб'єктного досвіду розвитку інформаційної компетенції; розуміння універсальності та метапредметності інформаційної компетенції (Кіщенко, 2018).

До методів навчання, які забезпечують розвиток інформаційної компетенції здобувачів освіти ЗВО, ми відносимо:

методи самоконтролю й самооцінки власного рівня розвитку інформаційної компетенції;

методи самовибудовування власного рівня розвитку інформаційної компетенції шляхом участі у професійних мережових спільнотах; ведення електронного портфоліо індивідуальних досягнень; використання інструментів моделювання, дослідження й проєктування для досягнення власного високого рівня розвитку інформаційної компетенції; управління віртуальними освітніми об'єктами в антропоорієнтованому цифровому просторі.

Однією з основних форм реалізації методичної системи є електронне портфоліо як спосіб пізнання та самовдосконалення. Використання цієї форми дозволяє здобувачам вищої освіти спостерігати зміни у розвитку власного рівня інформаційної компетенції (Бігунова, 2020).

Ключові компетенції сприймаються як універсальні і сприяють здійсненню успішної діяльності. Для ключових компетентностей характерні такі ознаки: інтегративна природа (сукупність близьких споріднених умінь і знань, що належать до широких сфер культури і діяльності); багатофункціональність (здатність вирішувати різноманітні проблеми); надпредметність, міждисциплінарність, універсальність; наявність розвинених інтелектуальних навичок; застосування у повсякденному житті.

Більшість учених погоджуються, що ключові компетенції – це знання, уміння і когнітивні здібності. У 1996 р. на симпозіумі «Ключові компетенції для Європи» було обговорено і сформульовано ключові компетенції, якими має володіти сучасна людина: політичні і соціальні (здатність брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти тощо); інформаційно-технологічні (володіння новими технологіями, здатність критично ставитись до інформації тощо); міжкультурні й комунікативні; здатність вчитися все життя як основа безперервної професійної підготовки – професійна компетенція.

На основі існуючих 180 національних і міжнародних систем компетентностей українські вчені визначили три основні (ключові) універсальні компетентності у системі вищої освіти: компетентність мислення (пізнання), соціальну компетентність, компетентність взаємодії із собою, а також два види грамотності: інструментальну і контекстну. Основою формування і розвитку компетентностей є базова інструментальна грамотність, яку необхідно сформувати у процесі навчання в закладі освіти, і яка розглядається, як здатність розуміти, аналізувати, створювати інформацію. L. Limberg, O. Sundin, S. Talja визначають інформаційну грамотність як здатність пошуку, збору, аналізу, критичного оцінювання і використання інформації для вирішення завдань.

Засобами для розвитку інформаційної компетенції здобувачів вищої освіти є засоби інформатизації та цифровізації освітнього процесу (цифрове освітнє середовище ЗВО, комп'ютери, локальні і глобальні мережі, а також навчально-методичні матеріали, розміщені на сайтах закладу вищої освіти в мережі Інтернет).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже шляхами удосконалення інформаційної компетенції здобувачів вищої освіти в епоху цифрової трансформації є: взаємодія викладачів ЗВО на основі єдиного розуміння педагогічної сутності феномену «інформаційна компетенція здобувача вищої освіти»; створення антропо-орієнтованого цифрового освітнього простору як екосистеми взаємодії з орієнтацією на індивідуальні освітні траєкторії розвитку інформаційної компетенції особистості; застосування в освітньому процесі ЗВО цифрових інформаційних технологій, що забезпечують розвиток ціннісних ставлень здобувачів вищої освіти до обраної професії; використання різних способів представлення переосмисленої і професійно значущої інформації, цифрових освітніх ресурсів, інформаційних завдань для прояву здобувачами освіти особистісних смислів, розуміння, трансляції власного рефлексивного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бігунова, С., Фрідріх, А. та Ніколайчук, Г. (2020). Inquiry as a Key to Deeper Learning. *Інноватика у вихованні*: зб. наук.пр. Вип.11 (2) / упоряд. О.Б.Петренко, ред.кол.: О.Б.Петренко, Н.Б.Грицай, Т.С.Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, сс. 195–202

Денисов, Д. (2018). От цифровой грамотности к цифровой компетентности. В: *Педагогические и социологические аспекты образования*. Чебоксары: ИД «Среда», сс. 38–41.

Кіщенко, Н. та Цимбал, Ю. (2018). Англійський педагогічний дискурс: класифікація методичних термінів. *Освітній простір України*, 14, сс.178–183

Плотникова, Е. (2019). *Образование: теория, методология, практика: монография*. Чебоксары: ИД «Среда». 160 с.

REFERENCES

Bihunova, S., Fridrikh, A. ta Nikolaichuk, H. (2020). Inquiry as a Key to Deeper Learning. *Innovatyka u vykhovanni: zb. nauk.pr. Vyp.11 (2)/ uporiad.* O.B.Petrenko, red.kol.: O.B.Petrenko, N.B.Hrytsai, T.S.Tsipan ta in. Rivne: RDHU, ss. 195–202. [in English]

Denysov, D. (2018). Ot tsyfrovoi hramotnosti k tsyfrovoi kompetentnosti. [From digital literacy to digital competence]. *Pedagogicheskie i sotsyologicheskge aspekty obrazovania*. Cheboksary: ID “Sreda”, ss. 38–41. [in Russian]

Kishchenko, N. & Tsymbal, Yu. (2018). Anhliyskyi pedahohichnyi dyskurs: klasyfikatsiia metodychnykh terminiv [English pedagogical discourse: classification of methodical terms]. *Osvitnii prostir Ukrainy*, 14, ss.178–183. [in Ukrainian]

Plotnykova, E. (2019). *Obrazovanie: teoriya, metodologiya, praktyka: monograia*. [Education: theory, methodology, practice]. Cheboksary: ID “Sreda”. 160 s. [in Russian]

WAYS OF IMPROVING DIGITAL COMPETENCE (ICT) FOR UNIVERSITY STUDENTS

Zhang Kai

Postgraduate Student at the Department of Pedagogy,
Foreign Philology and Translation,
Semen Kuznets Kharkiv National University of Economics,
Kharkiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8820-518X
e-mail: zk903@qq.com

Abstract. The role of informatization in the system of modern education as one of the priority areas of informatization of modern society is considered in the article. It is concluded that the education system contributes to the formation of higher education students' ability to think critically, comprehend, apply, analyze, synthesize, evaluate.

It is noted that education, flexibility of thinking, the ability to navigate in a huge flow of information are the main values of a person in her life. These values are socially significant, because the rapid development of technology in all fields of science, culture, production involves the use of creative potential of educated people in all spheres of activity.

The essence of the concept of “informatization of education” is clarified, which is understood as the process of providing education in the methodology, technology and practice of development and optimal use of modern ICT, focused on the implementation of psychological and pedagogical goals of teaching and education.

The properties and functions of information and communication technologies in education, as well as didactic tasks of their use are determined. The choice of a

method or means of learning is determined, on the one hand, the specifics of the discipline, the specific didactic task, and on the other - the didactic properties of specific learning tools. Means for the development of information competence of students are: digital educational environment of free economic education, computers, local and global networks, as well as teaching materials posted on university websites on the Internet. Information and communication technologies are considered as important means of organizing the cognitive activity for university students.

Keywords: information and computer technology, digital competence, informatization.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2022р.